Առաւօտ է . աճաւասիկ մեր դիմացը կ'ելնէ զուարթատեսիլ հաւ մը, մերթ գլխին վրայ կը բանայ հովահար մը, մերթ կը գոցէ զայն, կարծես առաւօտեան ասողը կը բարեւէ. միշտ կը շարժի, միշտ աճարեկ կը դողդըղայ: Սորա հայրենիքն՝ չէ՛ միայն Պոնտոս, այլ և Արարատ և Կիլիկիա, Արցախ և Սիւնիք: Սա նազելի համարուած է տեսքով և բարքով. եգիպտացիներէն կը մեծարի, և ի մեզ կը հանդիսանայ եղբայրսիրութեան օրինակ և ուրախութեան նշանակ. անշուշտ գուշակեցիր ընթերցող թէ Յոպոպն է սա:

Մինչդեռ կը զմայլինք Յոպոպին գոյնզգոյն փետրոց և գեղանի ցցուններուն վրայ, աշխոյժ թռչնիկ մը կարծես բոլորովին օտար մեր աշխարհին՝ շուարած, օդոյ մէջ իւր թըռիչներով շարժական լաբիւրինթոսներ կը գծէ: Ծիծառն է սա, զոր ռամիկն կաթողին կը սիրէ, և ամենայն խնամք կը տանի՝ վախնալով թէ մի՛ գուցէ իրեն կովուն ծիծն խայթելով, կաթէ զրկէ կենդանին. և աստի գուցէ հայկական քնքուշ անուամբ կոչուած է Ծիծառն. Ծիծ — առնել:

Շարայարելի

Հ. ՍԻՄՈՆ Ե.

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Ի ԹՐԵՍՏ ԵՒ Ի ՎԻԵՆՆԱ

(1776–97)

(Շար. տես էջ 60)

ՎԻԵՆՆԱՑԻ Մխիթարեան ուխտին տպարանն և տպագրութիւնք, որ այնչափ փայլ պիտի յաւելուին ժամանակաւ ազգային այս արուեստին, խիստ չափաւոր սկզբնաւորութիւն մը ունեցան ի Թրեստ:

Նոր մենաստան մը ի Թրեստ հաստատելու եռանդեամբ, հազիւ երկու տարի անցեր էր իրենց նոր հաստատուելուն վրայ, առանց լքանելու ո՛չ նիւթական միջոցաց պակասութենէ և ոչ իրաց և դիպուածոց ձախող պարագաներէ, փութացին իրենց համար մասնաւոր տպարան մը ունենալու աշխատութեան եռեւէ ըլլալ, որուն արտօնութիւնն և կայսերական հրամանագիրն ընդունելով յաւստրիական պետութենէ, երկու տեսակ գիր ձուլել տուին, նոր հայերբու և մարց վրայ, բոլորգիր և նօտր, իրենց ամէն կարեւոր պարագայիւք, գլխագիրներով և ծաղկագրօք, և սկսան տպագրութեան գործով զբաղիլ:

Առաջին հրատարակութիւնն՝ ստանաւոր գրուած մ'է ի պատիւ՝ իրենց մենաստանին օգնականութեան և պաշտպանող ձեռք կարկառող կայսեր, մեծագիր երես մը միայն: Բուն առաջին երկասիրութիւնն, 1776ին եղած է. և խորագիր կը կրէ. "Յորդորակ առ պաշտօնասիրութիւն սրբոյ Աստուածածնի": Եւ ի յառաջաբանին կը ծանուցանեն երախտապարտ սրտիւ, թէ . . . "կամեցաք զի առաջին պտուղ տպարանիս լինիցի ի պատիւ սրբոյ Աստուածամօրն, իբր ցոյց երախտագիտութեան մերոյ առ նա վասն այցելութեանն, զոր հաւատամք միջնորդութեամբ նորա արարեալ մեզ Աստուծոյ":

Առաջին տարիներն բոլորովին տարրական և ամենաննշան տետրակներ հրատարակուեցան իրենց տպարանէն. և գտնուած գիրքերնուն մէջ կարելի չէր աւելի բան մը յուսալ. բայց 1783ին և հետեւորդ տարիներու մէջ աւելի կարեւոր և հետաքննական երկասիրութիւնք ալ կ'ընծայուէին, յորոց ոմանք մխաբանից թարգմանութիւնք էին, և այլք աշխարհիկ ծանօթից և բարերարաց. ինչպէս Թուղթք զՉինաց, Քաղաքավարութեան գիրք ի 1783, և հետեւեալ տարւոյն մէջ Եզոպոսի առակք, Վիպասանութիւն Ամերիկոյ, Տեղեկութիւն մարդկային կենաց, և քիչ շատ գործունէութեամբ կը շարունակեն մինչեւ 1809, յորում Աւետարան մը միայն հրատարակուած կը գտնենք իրենց տպարանէն:

Թէ՛ Եւրոպիոյ քաղաքական դիրքէն և պատերազմներէն Թրեստ քաղաքին ձեռքէ ձեռք անցնելէն, և թէ դրամական անձկութենէ կը բռնադատուին Մխիթարեանք ունեցածնին չունեցածնին թողուլ ու երթալ ապաստանիլ ի Վիեննա մայրաքաղաք, կայսերական գերդաստանին անմիջական հովանաւորութեան տակ. կը ստանան վանք, բնակութիւն, հան-